

Hur mår våra ungdomar idag?

Anette Wickström
Biträdande professor Tema Barn
Institutionen för Tema, Linköpings universitet
2018-12-05

Disposition

- *Forskningsintresse*: Barns och ungas perspektiv
- *Bakgrund*: Vad mäts och rapporteras?
- *Intervjustudie*
- *Resultat*

Forskningsintresse: Barns och ungas perspektiv

- Barns och ungas egna utsagor
- Barndomssociologiska teorier
 - aktiv roll
 - social, ekonomisk och kulturell kontext
- Samhällsvetenskaplig forskning om kunskapande genom mätning

HEALTH BEHAVIOUR IN SCHOOL-AGED CHILDREN
WORLD HEALTH ORGANIZATION COLLABORATIVE CROSS-NATIONAL SURVEY

Skolbarns hälsovanor (HBSC)

Världshälsoorganisationen, WHO

42 länder i Europa och Nordamerika

Vart 4:e år sedan 1982

11-, 13- och 15-åringar

Sverige deltagit sedan 1985

Folkhälsomyndigheten, SCB

Folkhälsomyndighetens websida:

Många tonåringar nöjda med livet trots psykosomatiska besvär

Trots att många tonåringar har återkommande psykosomatiska besvär, uppger de allra flesta att de är tillfreds med livet. Det visar resultat från Skolbarns hälsovanor 2017/18. Även om andelen med psykosomatiska besvär ökat över tid har livstillfredsställelsen varit stabil sedan 2001/02.

Gåtan: De allra flesta tonåringar är tillfreds med livet. Men, de uppger återkommande besvär.

37. Hur ofta har du under de senaste 6 månaderna haft följande besvär?

Sätt ett kryss per rad.

	I stort sett varje dag	Mer än 1 gång i veckan	Ungefär 1 gång i veckan	Ungefär 1 gång i månaden	Sällan eller aldrig
a) Huvudvärk	☐	☐	☐	☐	☐
b) Ont i magen	☐	☐	☐	☐	☐
c) Ont i ryggen	☐	☐	☐	☐	☐
d) Känt mig nere	☐	☐	☐	☐	☐
e) Varit irriterad eller på dåligt humör	☐	☐	☐	☐	☐
f) Känt mig nervös	☐	☐	☐	☐	☐
g) Haft svårt att somna	☐	☐	☐	☐	☐
h) Känt mig yr	☐	☐	☐	☐	☐

Intervjustudie

- Forskningsprojekt genomfört i samarbete med Sofia Kvist Lindholm, Linköpings universitet
- Klass A på Centrumskolan och klass B och C på Granskolan
- Fiktiva namn
- 41 individuella intervjuer
- 10 gruppintervjuer med samma elever
- Intervjuer med elevhälsopersonal
- Återkoppling

Resultat: Två narrativer

- A. Eleverna relaterar sina besvär till **djupgående problem** som har stor påverkan på deras liv, som gör att de **inte mår bra**
- B. Eleverna relaterar sina besvär till **vardagliga övergående problem**. De menar att de temporärt har problem men att de i grunden **mår bra**

A. Djupgående problem

- Besvären representerar problem som har stor påverkan på livet.
- Problemen handlar om övergrepp, konflikter i familjen, nära väns eller anhörigs sjukdom eller död, misslyckanden i skolan eller en press att ständigt lyckas eller svårigheter att hitta ett socialt sammanhang.
- Påverkar individerna på djupet.
- Individerna behöver individuellt bemötande och professionell behandling för sitt specifika problem.

Grupp B.

Vardagliga övergående problem

Tre kategorier:

- 1. Relationer**
- 2. Kroppen**
- 3. Det dagliga arbetet i skolan**

1. Exempel besvär som är kopplade till relationer

Varit irriterad eller på dåligt humör: Andra irriterar. Bråk med kompis eller familjemedlem.

Svårt att somna: Sysselsatt med sociala medier och dataspel. Tankar om att passa in och uppföra sig rätt.

2. Exempel besvär som är kopplade till kroppen

Svårt att somna: sovit på dagen, druckit kaffe eller energidryck

Huvudvärk: feber, tränat utan att äta tillräckligt

Ont i magen: mensvärk, magsjuk

3. Exempel besvär som är kopplade till det dagliga arbetet i skolan

Huvudvärk: hektisk period i skolan

Känt mig nervös: presentera i skolan

Känt mig nere: något gick dåligt i skolan

Slutsats grupp B

- En majoritet av eleverna
- Vardagliga händelser och erfarenheter av övergående art som handlar om relationer, kroppen och det dagliga arbetet
- Eleverna beskrev att de mådde bra samtidigt som de försökte hantera relationer, kroppen och skolan
- Problemen handlar om olika konsekvenser av att vara människa
- Ingår i elevernas relationsarbete och vardagliga strävanden
- Tufft ibland, men är det som skapar mening i ungdomarnas liv
- Avgörande faktorer för elevernas välbefinnande (relationer, kroppen och det dagliga arbetet)

Relationer

Kropp

Dagligt
arbete i
skolan

Siri är inte ensam. Svenska ungdomar mår allt sämre. Dubbelt så många omyndiga personer uppger att de lider av psykisk ohälsa som för tio år sedan; bland de mellan 18–24 år har andelen ökat med 70 procent. Omkring hälften av landets 15-åringar upplever återkommande psykosomatiska besvär och ohälsan kryper neråt i åldrarna; antalet elvaåringar som mår dåligt ökar.

Dagens Nyheter Tema-bilaga 4 dec 2018

Enkäten
mäter

Besvären
tolkas som

Besvären
benämns i
sammanf.
rapporter
som

Vår analys
visar att
besvären
står för

Förekomst
av besvär

- huvudvärk
- känt mig
nere etc.

Psykosoma-
tiska besvär,
symptom på
psykisk
ohälsa

Internalise-
rade
psykiska
problem,
utagerande
problem

Djupgående
problem

- Utsatthet
- Skolsvårigheter
- Sociala svårigh.

Vardagliga
problem

- Relationer
- Kroppen
- Skolan

Risker när besvären tolkas som psykisk ohälsa

1. Görs ingen åtskillnad mellan de båda gruppernas problem.
2. Problemen begränsas till individens tankar, känslor och beteenden
 - Utsatthet, svåra livshändelser, allvarliga skolproblem och sociala svårigheter riskerar att förbises (grupp A)
3. Vardagliga erfarenheter av interaktion, kroppen och det dagliga arbetet riskerar att tolkas som psykiska problem
 - Vardagen riskerar att psykiatiseras (grupp B)

Felaktig tolkning av besvären – insatser riskerar att sikta fel

- Generella insatser i skolan – ”alla har liknande problem”
- Manualbaserade program utvecklas utifrån metoder som används i psykiatrisk behandling av psykiska problem
- Behandlingstekniker förvandlas till hälsofrämjande verksamhet
- Fokus på depressiva tendenser (DISA) och självmordstankar (YAM) utan att säkerställa att de som genomgår programmet har de problem som övningarna fokuserar på
- Eleverna uppmanas, oavsett vad de tampas med, att förändra tankar, inta positiv attityd, känna igen suicidalt beteende
- Tappar fokus på ungdomarnas egen identifikation av problem
- Grupprocesser och strukturer blir osynliga
 - Individerna blir ansvariga för sin egen utsatthet

Båda grupperna söker stöd

Grupp A

- Individuell hjälp med sitt specifika problem
- Individuella samtal med kurator, lärare
- Tillgänglig barn- och ungdomspsykiatri
- Professionell behandling

Grupp B

- Ljudmiljön
- Fördelning av arbete över läsåret
- Lösa konflikter
- Diskutera normer
- Diskutera sexuella trakasserier
- Individuella samtal med kurator, lärare

Insatser

- Problematisera den bild vi har
- Anpassa insatserna efter ungas *olika* problem och behov
- Stärka befintliga verksamheter
 - Valfungerande elevhälsa
 - Valfungerande BUP, vårdkedja
- Öppna kontaktvägar mellan skola, vård och socialtjänst

TACK!

- Vetandets Värld P1, 18 april 2018:
<https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/1056471?programid=412>
- Vetandets Värld P1, 24 augusti 2018:
<https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/1133285?programid=412>
- Publikationer i urval: Wickström, Anette (In print) Schoolgirls' health agency: Silence, upset and cooperation in a psycho-educational assemblage. *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*.
- Kvist Lindholm, Sofia (2015). *The Paradoxes of Socio-Emotional Programmes in School: Young People's Perspectives and Public Health Discourses*. Diss., Linköping: Linköpings universitet.
- Kvist Lindholm, Sofia & Zetterqvist Nelson, Karin (2014). "Apparently I've got low self-esteem": Schoolgirls' perspectives on a school-based public health intervention. *Children & Society*, 29, 473–483.
- Wickström, Anette & Zetterqvist Nelson, Karin (2018) Psykisk hälsa ur barns och ungdomars perspektiv: de sociala relationernas avgörande betydelse. I red. Johansson, Tomas & Sorbring, Emma. *Barn- och ungdomsvetenskap. En grundbok*. Liber förlag.
- Wickström, Anette, Kvist Lindholm, Sofia & Zetterqvist Nelson, Karin (2015) Elever tvingas leta efter negativa tankar. Forskare kritiserar program som används i skolan. *SocialPolitik* 4.
- Wickström, Anette (2013) From individual to relational strategies; transforming a manual-based psycho-educational course at school. *Childhood* 20(2):215-228.
- Wickström, Anette (2012) Depressionsförebyggande kurser krockar med skolans pedagogiska vardag. LiU:s nättidskrift *Venue*.
<http://www.liu.se/uv/lararummet/venue/depressionsforebyggande-kurser-krockar-med-skolans-pedagogiska-vardag?l=sv>